

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Værker i tolv bind 9: Niels Klim

Citation: Holberg, Ludvig: "Værker i tolv bind 9: Niels Klim", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 9: Niels Klim*, udg. af F. J. BILLESKOV JANSEN ; Volmer Rosenkilde , Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. 426. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-holberg09-shoot-idm139856959942400.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 9: Niels Klim

182. Fabel. *Stilstand mellem Overtroe og Vantro.*

Da den foromtalte Foreening mellem Religionen og Philosophien kom Fanden for Ørene, og han merkede, hvad Skaar der vilde gøres i hans Herredom ved Vantroens Undergang, raadførte han sig med sin Moder, hvad man i denne slibrige Tilstand skulde foretage sig. Moderen sagde da: Man maa arbejde paa at slutte Fred eller Stilstand mellem Overtroe og Vantro, og forestille dem, at, saasom de nu udi Religion og Philosophie have faaet tilfælles Fiender, de da maa foreene deres Kræfter mod de tvende nye Svogre. Fanden kunde da ikke andet end lee af dette Forslag, og sagde: Min kiære Moder! Dette vil blive ligesaa vanskeligt, som at arbejde paa Foreening mellem Ild og Vand. Moderen svarede dertil: Lad ikkun mig raade, min Søn! Jeg haver meere Alder og Erfarenhed end du. Jeg bekiender, at Tingen er vanskelig, men det maa komme an paa et Forsøg; hvis mit Anslag haver Fremgang, saa vil det holdes for et af mine største Mesterstykker. Hun maatte vel ogsaa kalde det et Mesterstykke; thi intet Had og Fiendskab kan d forestilles meere bittert end det, som stedse haver regieret mellem Overtroe og Vantro, og ingen, end ikke Grammaticalske Krige selv ⁴²⁷ have været førte med større Hidsighed, end imellem disse tvende Fyrstinder, hvilke begge havde stort Anhang, saa at de nogenledes kunde holde hinanden Stangen. Thi Vantroen betienede sig af List, naar Magten intet kunde formaae, mod Overtroen. Denne derimod kunde føre i Feldten meere stridbare Tropper, og det under Commando af General Enthusiasmo, hvis Styrke og Hidsighed ingen kunde imodstaae, thi han som en heftig Strøm overvældede Alting, og, saasom han var blind, skyede han ingen Fare, og ingen Vanskelighed kunde see, hvor stor den end var. De Midler, som Fandens Moder betienede sig af for at slutte om ikke Fred, saa dog Stilstand mellem saadanne Fiender, vare disse: Hun begav sig først til Vantroen, hvilken hun fandt udi en bedrøvelig Tilstand, og ilde tilmode over den Foreening, som var sluttet mellem Religionen og Philosophien. Saa snart hun blev Fandens Moder vaer, sagde hun: I seer Velbaarne Frue! udi hvilken Tilstand jeg er bragt, jeg er omspendt af mægtige Fiender, som true mig med Undergang. Jeg haver hidindtil haft alle mine Kræfter nødige for at beskytte mig mod min Hoved-Modstanderske, nemlig Overtroen. Men nu haver jeg ogsaa faaet tvende andre Fiender paa Halsen, nemlig Religionen og Philosophien, hvilken jeg tilforn ikke frygtede for, endeel, saasom Tvistighed mellem mig og Philosophien var ikke af den Betydelse, som den nu er bleven: Endeel ogsaa, som jeg ved eders kiære Søns Hielp stedse haver holdet den Jalousie ved lige, som haver regieret imellem bemeldte tvende Damer indbyrdes, saa at de have haft nok i at beskytte dem selv mod hinanden. Den gamle listige Matrone svarede dertil: I maa Madame I udi denne Tilstand bide udi et suurt Æble, og forlige eder med Superstitionen, som er eders gamle Fiende, paa det at I desbedre kand holde Stand mod de andre. Ach! sagde da Vantroen, Superstition beqvemmer sig aldrig til Forliig. Jeg meener dog, sagde Fandens Moder, at det ikke bliver umueligt: I det ringeste haaber jeg at bringe hende til at indgaae en Stilstand, naar jeg forestiller hende, at hendes ⁴²⁸ egen Interesse saadant udfordrer, og at hun nu haver faaet en aabenbare Fiende ogsaa udi Religionen, hvilken tilforn overeensstemmede med hende udi mange Lærdomme, men som hun nu haver forladt af Respect til Philosophien. Vantroen syntes af denne Forklaring at Tingen var ikke gandske ugiørlig, lovede derfor paa sin Side at lade see Føyelighed, og at beqvemne sig til at gjøre første Trin til Tractaten. Fandens Moder forføyede sig derpaa til Overtroen, for hvilken hun gav samme Ærinde tilkiende. Hun fik i Begyndelsen ikkun et haardt Svar: Men da den listige Matrone visede hende, at hendes egen Interesse verserede derunder, sagtedes Vreden lidt, saa at hun forlangede Tiid til at høre sit Kriigs-Raadets Betænkende. Hun lod derpaa Kriigs-Raadene samle, for hvilke hun dette Forslag gav tilkiende; men General Enthusiasmus, som præsiderede udi Raadet, blev derover saa rasende, at Skummet stod ham af Munden, saa at Fandens Moder af Frygt maatte tage Flugten. Ikke desmindre, da den første Heede havde udkaaget, og man begyndte nøyere at betragte saadan Stillstands Nytte, blev dog saadan Slutning giort, at, endskiønt ingen Fred kunde gøres mellem Vantro og Overtroe, dog, eftersom Philosophien og Religionen nu vare blevne lige farlige Fiender for dem begge, skulde, saa ofte begges Interesse det udfordrede, mellem dem være Vaaben-Stilstand. Saaledes bleve ved denne listige Matrones Middel, Conjunctionerne forandrede. Men just det samme bestyrkede Religionen desmeere udi den sluttede Foreening, ved hvis Kraft den alleene kand holde deres Fiender Stangen, og er det troeligt at Religionen stedse vil staae som en Muur baade mod Vantro og Overtroe saa længe Forbundet holdes ved lige med den sunde Fornuft.

Disse tvende Fabeler, som ete heel betydelige, vise, at Religionens Styrke bestaaer udi nøye Foreening med den sunde Fornuft, og at man intet bør troe, som strider mod de almindelige Sandser. Men derhos at ⁴²⁹Fornuften maa vige og give sig fangen udi overnaturlige Ting, og at den ikke bør forkaste en aabenbaret Lærdom, alleene efterdi den ikke kand begribes. Naar saadant paa begge Sider iagttages, bevæbnes Religionen best mod dens Fiender, og kand bestride saavel Vantro, som Superstition. Erfarenhed haver viset, hvor ilde grundet de Geistliges Nidkierhed er, som af en blind og outreret Orthodoxie søge at sætte Spliid mellem Troen og Fornuften, og at de ved at fængsle Philosophien, give ligesom Hænder og Fødder bundne til deres Fiender.